

Şevket Rado'nun "Eşref Saat" Adlı Eserinin Söz Varlığı

Ömer KEMİKSİZ*

Öz

Bu araştırmanın amacı Türk edebiyatında sohbet türünün en önemli temsilcilerinden biri olan Şevket Rado'nun Eşref Saat adlı eserinin söz varlığı unsurları bakımından incelenmesidir. Nitel araştırma deseninde doküman incelemesiyle gerçekleştirilen çalışmada kitapta yer alan 26 metin söz varlığı unsurlarından deyimler, atasözleri, özel adlar ve ikilemeler bakımından ele alınmıştır. Araştırma bulgularına göre eserde 502'si farklı, toplam 953 deyim; 8'i farklı, toplam 9 atasözü; 139'u farklı, toplam 287 özel ad ve 113'ü farklı, toplam 202 ikilemenin yer aldığı tespit edilmiştir. Kitapta en çok tekrarlanan deyimlerin "ne kadar" (f=32), "elde etmek" (f=22), "o kadar" (f=17), "fark etmek" (f=16), "iş görmek" (f=15), "lazım gelmek (olmak)" (f=13), "(bir şeyden) zevk almak (duymak)" (f=13), "mümkün olmak" (f=12), "(birinin) başına gelmek" (f=12) ve "mecbur kalmak (olmak)" (f=11) şeklinde sıralandığı belirlenmiştir. Eserde en sık yer verilen özel adlar "kişi" ve "yer" adları olurken en çok tekrar eden özel isimler Allah (f=11), Amerika (f=10) ve Fransız (f=9) şeklinde ortaya çıkmıştır. Metinlerde geçen ikilemelerde ise "kendi kendine" (f=22), "yavaş yavaş" (f=11), "sık sık" (f=8), "ara sıra" (f=7), "çoluk çocuk" (f=5), "zaman zaman" (f=5), "kolay kolay" (f=4) ve "seve seve" (f=4) kelime gruplarının öne çıktığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Şevket Rado, Eşref Saat, sohbet türü, söz varlığı.

Vocabulary in Şevket Rado's "Eşref Saat"

Abstract

This study aims to examine vocabulary elements in Eşref Saat by Şevket Rado, who is among the most important representatives of the dialogue genre in Turkish literature. In the research, conducted via document analysis in the qualitative research design, 26 texts from the book were discussed in terms of idioms, proverbs, proper nouns and reduplications. According to the research findings, a total of 953 and 502 different idioms; a total of 9 and 8 different proverbs; a total of 287 and 139 different proper names, and a total of 202 and 113 reduplications were found. The most repeated idioms in the book are "how much" (f=32), "to get" (f=22), "that much" (f=17), "to notice" (f=16), "to do a work" (f=15), "to have (be)" (f=13), "to enjoy (something)" (f=13), "to be possible" (f=12), "to experience" (f=12) and "to have to (to be)" (f=11). While the most frequently used proper names in the work were "person" and "place" names, the most recurring proper names were found as Allah (f=11), America (f=10) and French (f=9). In the reduplications, "by himself" (f=22), "slowly" (f=11), "often" (f=8), "sometimes" (f=7), "children" (f=5), "sometimes" (f=5), "easily" (f=4) and "willingly" (f=4) word groups come to the forefront.

Keywords: Şevket Rado, Eşref Saat, dialogue genre, vocabulary.

Geliş/Received: 30. 01. 2022

Kabul/Accepted: 30. 05. 2022

*Etik Kurul İzni: Araştırma doküman incelemesine dayalı olarak gerçekleştirildiğinden etik kurul izin zorunluluğu bulunmamaktadır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, okemiksiz@bartin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8628-6203>.
(Makale Türü: Araştırma makalesi)

Giriş

Bir dilin zenginliğini gösteren unsurlardan biri hiç şüphesiz o dilde yazılmış eserlerin sayısı ve niteliğidir. Yüzyıllar boyunca çeşitli türlerde kaleme alınmış kitaplar tarihe ışık tutma, okuyucusuna estetik zevk verme, onun duygu ve hayal dünyasını zenginleştirme, onu birçok konuda bilgilendirme gibi çeşitli görevler üstlenmiştir. Dilin söz varlığı imkânlarından yararlanarak vücuda getirilen edebiyat eserlerinin önemli bir vazifesi de okurlarının söz varlığı gelişimlerine olumlu yönde katkı yapmaktır. Bu açıdan edebî metinleri incelerken ele alınması gereken başlıklardan biri de söz varlığıdır.

Dillerin söz varlığı denildiğinde bir dildeki kelimelerin tamamı akla gelir. Sözcük hazinesi, söz dağarcığı, kelime hazinesi, vokabüler gibi farklı terimlerle de karşımıza çıkan söz varlığı daha geniş kapsamlı düşünülünce deyimler, atasözleri, terimler gibi alanları da içerir (Şahin, 2006). Bir dilin söz varlığının sadece sözlüklerde madde başı olarak yer alan sözlerden ve sözcüklerden ibaret olmadığına dikkat çeken Demir'e (2016) göre dilin bünyesinde bir birikim hâlinde nesilden nesile aktarılan atasözleri, deyimler, ikilemeler, yabancı dillerden alınmış kelimeler/sözler, farklı yapılarıdaki birleşik kelimeler, kalıp sözler ve argo/jargon kabul edilen tüm sözcükler o dilin söz varlığı içinde değerlendirilir. Aksan (2004) ise söz varlığının yalnızca dildeki birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş kodlar ve simgeler olmadığını, aynı zamanda maddi ve manevi kültürün yansıtıcısı, o dili konuşan toplumun kavramlar dünyasının ve dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Söz varlığının etkili ve önemli olduğu alanlardan biri de eğitim ve öğretim çalışmalarıdır.

Eğitim öğretim etkinliklerinin öğrencileri akademik ve sosyal anlamda geliştirme görevinin yanı sıra onların kendilerini etkili, doğru ve güzel bir şekilde anlatmalarına yardımcı olma gibi bir görevi de vardır. Bu da onların söz varlıklarının geliştirilmesiyle mümkündür. Aktaş'a (2016) göre söz varlığının zenginliği öğrencinin dinlediğini ve okuduğunu daha iyi anlaması, kendini konuşarak ve yazarak daha iyi ifade etmesini sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca öğrencilerin söz varlıklarını zenginleştirmek onların hayata hazırlanması, öz güven sahibi, başarılı ve kendini daha rahat ifade edebilen insanlar olarak yetişmeleri bakımından da önem taşır. Bu nedenle öğrencilerin söz varlıklarının zenginleştirilmesi adına yapılacak her türlü çalışma ve onlara sunulacak her materyal bu amaca giden yolda önemli birer araç olacaktır. Bu araçlardan biri de gerek sınıf ortamında gerek sosyal hayatta öğrencilere sunulan ve farklı türlerde kaleme alınmış metinlerdir.

Okunan veya dinlenen metnin söz varlığı unsurları yönünden çeşitli ve zengin olması, öğrencilerde edebî zevk oluşturabilmek için gerekli hususlardan biridir. Duygu ve fikirlerin hem sözlü hem yazılı olarak güzel bir şekilde aktarılabilmesi için kullanılan sözcüklerin de özenle seçilmesi şarttır (Kurudayıoğlu, 2005). Karadağ'a (2019) göre öğrencilere sunulacak metinlerin genel olarak Türkçede, özeldense ilgili yaş grubunda sık kullanılan sözcükleri içermesi, bunların yanında öğrencilere söz varlığı açısından bir gelişim

alanı sunması gerekir. Metinler aracılığı ile sadece söz varlığı gelişiminin sağlanmadığına dikkat çeken Öz (2012), metinlerde tercih edilen kelimeler aracılığı ile Türkçenin farklı kullanım özellikleri, kavramların öğretimi gibi amaçlara da hizmet edildiğini belirtmektedir. Bütün bunlar dikkate alındığında Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da vurgulandığı gibi öğrencilerin “Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmiş; öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek; öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak” (MEB, 2006) metinlerle tanıştırılmaları son derece önem arz etmektedir.

Öğrencilerin söz varlığının gelişimine katkı sağlayan materyallerin en önemlilerinden biri şüphesiz ki edebî eserlerdir. Meydana getirildikleri dilin söz varlığını yüklenen, onun en güzel kullanım şekillerinin öğrenilmesine aracılık eden edebî eserleri ortaya çıkaran yazar ve şairler, eserlerinde kullandıkları sözler ile bir dilin söz varlığını zenginleştirmenin yanında dile ait olan söz varlığının aktarılmasına da öncülük ederler (Karatay, 2011; Uluçay, 2014). Bir dilin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında en büyük rolü üstlenen şair ve yazarlar, duygu ve düşüncelerini dil ile somutlaştırırken diğer taraftan dilin hususiyetlerinin, inceliklerinin kitleler tarafından benimsenmesine yardımcı olurlar (Parlak-Kalkan, 2014). Ortaya koydukları edebî metinlerde günlük dilden farklı, edebî bir dil kullanan yazar ve şairler, eserlerini aynı üslupla ortaya koymadıklarından, edebî eserlerde dil ve anlatımda farklılıklar görülmektedir (Ergül, 2021). Bir yazar veya şairin eserlerinde dili kullanım tarzının ve üslûbunun onun ifade gücünü ve çağdaşlarından farkını ortaya koyduğunu dile getiren Ergüzel ve Kirik'e (2012) göre şair ve yazarların söz varlığı, dilin zenginliğinin tespitinde önemli ölçütlerden biridir. Bundan dolayı bir dilin zenginliğini ortaya çıkarmak için o dilde yazılmış edebî eserlerin söz varlığının incelenmesine ve ortaya çıkarılmasına ihtiyaç vardır.

Herhangi bir dönemin söz varlığı araştırılmak istediğinde o dönemde ortaya konmuş eserlerin ele alınmasının önem arz ettiğini belirten Aksakallı'ya (2015) göre edebî eserlerin incelenmesi, eserin yazıldığı döneme dair inanç ve kültür birikimiyle beraber dönemin dili hakkında da bilgiler sunar. Bundan dolayı söz varlığı çalışmaları yalnızca bir eserin ele alınıp incelenmesinden ibaret değildir. İncelenen her eser ait olduğu toplumun kültür hazinesidir (Yerdelen, 2019). Kılınç'a (2020) göre edebî eserler her ne kadar yazarının felsefesini, dünya görüşünü, yazıldığı dönemin toplumsal, dinî, ekonomik ve siyasi özelliklerini yansıtıyor gibi görünse de aslında ortaya konan tablo, toplumun kendisidir. Bu nedenle edebî eserlerin söz varlığının ortaya konması önemli ve gereklidir. Ayrıca söz varlığımızın doğru ve eksiksiz tespiti, dilimizin söz varlığının hangi seviyede olduğunu göstereceği gibi dil alanında da nelere ve hangi çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koyacaktır (Akıncı, 2019).

Edebiyat eserlerinin söz varlığı üzerine yapılan çalışmalarda dikkate alınması gereken noktalardan biri metin türleridir. Dilidüzgün'e (2017) göre gündelik dilde metin, geleneksel olarak birçok cümleden

oluşan yazılı bir bütünlük olarak kabule edilir ve günlük yaşamda roman, karikatür, kutsal metinler, gazete metinleri gibi çok çeşitli metin türleri ile karşılaşılır. Bir metnin türünün o metinde kullanılan/geçen söz varlığı unsurlarını etkilediği söylenebilir. Bir metnin öyküleyici/bilgilendirici türde veya şiir/tiyatro türünde yazılmış olması eserin söz varlığında önemli bir etkidir. Türk edebiyatında roman, öykü, şiir, tiyatro, masal, deneme, anı, biyografi, fıkra, gezi yazısı gibi çeşitli türlerde kaleme alınmış pek çok eser vardır. Bu türlerden biri de diğer fikir yazılarından ayrılan en belirgin özelliği konuşma havası içinde yazılmış olan sohbetir (Arıcı ve Ungan, 2015). Sohbetinde okuyucu karşısında sıcak, içten ve samimi bir anlatım yolunu seçen yazar, okuyucuyu sıkmamak için zaman zaman kendine de sorular sorabilir (Odacı, 2001; Yaman, 2013). Ortaya konan fikirleri kanıtlanma amacı gütmemesinden dolayı makaleden, karşısında biri varmış gibi okuyucuya seslenmesinden dolayı denemeden ve konuları toplumunun gündemine göre günlük olarak belirlenmemesinden dolayı fıkradan ayrılan bu türün Türk edebiyatındaki en önemli temsilcilerinden biri Şevket Rado'dur (Barlas, 2017).

Yapılan alanyazın taraması neticesinde gerek Şevket Rado'yla gerekse eserleriyle ilgili çok az çalışmanın yapıldığı belirlenmiştir. Bunlardan Barlas (2017) tarafından gerçekleştirilen ve konuyla ilgili en kapsamlı çalışma diyebileceğimiz araştırmada yazarın hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. Baskın'ın (2006) çalışmasında Rado'nun "Eşref Saat" ve "Sözün Gelişi" adlı eserlerinde yer alan eğitimle ilgili konulardaki etkin dil yapıları incelemeye alınmıştır. Baskın (2018) tarafından ortaya konan bir diğer çalışmada yazarın 1930-1960 yılları arasını kapsayan Türkiye'deki eğitim sistemiyle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Ulusoy-Nalcıoğlu ve Yapar-Gönenç (2017) tarafından yapılan araştırma ise Şevket Rado'nun Türk dergicilik sektörüne katkıları üzerinedir. Bu araştırmada Şevket Rado tarafından sohbet türünde kaleme alınan, kitabın ön sözünde yazarın kaleminden "Senelerdir İstanbul Radyosunda sadece hayatı sevmeyi, çalışmayı, daha iyiyi aramayı, iyiliğe ve doğruluğa kıymet vermeyi telkin ederek vatandaşlarıma faydalı olmak maksadıyla hazırladığım konuşmalardan şimdi bir kısmını bir araya toplarken bu küçük kitabın umumi terbiyeye hizmet edeceğine inanıyorum." (Rado, 2015: 8) şeklinde tanıtılan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2005/70 numaralı Genelge ile "İlköğretimler İçin 100 Temel Eser" listesine de dâhil edilen "Eşref Saat" adlı eserin söz varlığı unsurları yönünden incelenmesi ve böylece yazarın eserleriyle ilgili alanyazında eksik olduğu düşünülen bir konuya katkı sağlanması amaçlanmıştır. Çalışmada "Söz varlığı unsurları bakımından Şevket Rado'nun 'Eşref Saat' adlı eserinin görünümü nasıldır?" problem cümlesinden hareketle aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. "Eşref Saat" adlı eserdeki söz varlığı unsurlarının dağılımı nasıldır?
2. "Eşref Saat" adlı eserde en çok kullanılan deyimler hangileridir?
3. "Eşref Saat" adlı eserde yer verilen atasözleri hangileridir?

4. “Eşref Saat” adlı eserde yer alan özel adların kategorilere göre dağılımı nasıldır?
5. “Eşref Saat” adlı eserde geçen ikilemelerin kategorilere göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın modeline, inceleme nesnesine ve verilerin toplanması ile analizi aşamalarına yer verilmiştir.

Model

Şevket Rado'nun Eşref Saat kitabındaki metinleri deyimler, atasözleri, özel adlar ve ikilemeler bakımından incelemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma deseninde doküman incelemesiyle yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi belgeler, arşiv kayıtları ve çeşitli materyalin araştırma konusu doğrultusunda toplanması ve çözümlenmesi işlemidir ve bu tür çalışmalarda ne tür belgelerin incelenmesi gerektiğine araştırma konusu yön verir (Gürbüz ve Şahin, 2018). Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre doküman incelemesi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir.

İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesini Şevket Rado'nun Eşref Saat adlı sohbet türündeki eserinde yer alan 26 metin oluşturmaktadır. Eserde yer alan ve bu araştırmada değerlendirmeye alınan metinlerin başlıkları şu şekildedir: Eşref Saat, Daha İyi Olabilir, Dünyadan ve İnsanlardan Şikâyet, Yaşama Zevki, Güler Yüze ve Gülmeye Dair, Tatlı Dile Dair, Artık Çocuk Değilsiniz, Misafirlige Dair, Gençliğin Kıymeti, Çocukların Ana ve Babalarından Bekledikleri, Gönül Zenginliğine Dair, İstemeye Dair, İki Sır, Takdire Dair, Normal İnsan, Faydalı Bir İş Görmek Zevki, İhtiyarlık Hakkında, Gençliğe Dair, Herkes Kendi Yerinde, Tesadüflere Dair, Herkes Kendi Hayatını Fetheder, İyimserliğe-Kötümserliğe Dair, Talihe Dair, Kendi Kendimizi Aldatmaya Dair, Öğüt Vermeye Dair, Şükürler Olsun.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın inceleme nesnesini oluşturan ve Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından 2015 yılında 16. baskısı yapılan Eşref Saat kitabının temin edilmesinin ardından veri toplama süreci başlatılmıştır. Kitaptaki her bir metin araştırma sorularına cevap verecek doğrultuda araştırmacı tarafından okunmuş, elde edilen veriler bilgisayar ortamında her metin için oluşturulan tablolara işlenmiştir. Metinlerde geçen deyim ve atasözleri Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'le karşılaştırılmış, özel adlar ve ikilemeler ise olduğu gibi değerlendirilmeye alınmıştır. Eserdeki 26 metnin deyimler, atasözleri, özel adlar ve ikilemeler bakımından incelenmesi sona erdikten sonra verilerin analizi aşamasına geçilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Bir veya birden fazla metnin içindeki kelimelerin, kavramların, cümlelerin,

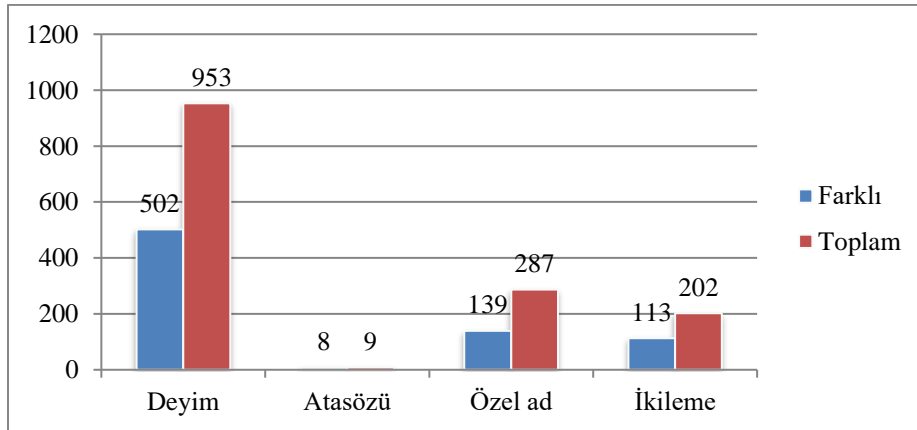
deyimlerin, temaların veya karakterlerin varlıklarını belirleyip onları sayıya dökmek için kullanılan (Kızıltepe, 2015) bu teknikte gerçekleştirilen temel işlem, birbirine benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmesi ve bunların okuyucunun anlayacağı biçimde düzenlenip yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Söz varlığı unsurlarından deyimler, atasözleri, özel adlar ve ikilemeler ayrı bir tabloya alfabetik olarak sıralanmış, sıklıkları tespit edilmiştir. Deyim ve atasözlerinin yalnızca sıklıkları tespit edilirken özel adlar ve ikilemeler belirli kategoriler altında toplanmıştır. Özel adların kategorilendirilmesinde TDK İmla Kılavuzu'nda büyük harflerin kullanımıyla ilgili verilen bilgiler dikkate alınmış, ikilemeler başlığında ise bu konuda yapılmış araştırmaların incelenmesi neticesinde kategoriler oluşturulmuştur. Eserdeki özel adların ve ikilemelerin kategorilere yerleştirilmesinden sonra ortaya çıkan bulguların güvenilirliğini sağlamak adına, Türkçe eğitimi alanından iki uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzmanların hem kategori adlandırmalarını hem de ilgili özel adın ve ikilemenin o kategoriye karşılayıp karşılamadığını incelemesinin ardından ortak bir karara varılarak analiz süreci son bulmuş, özel adlar sekiz, ikilemeler beş kategori altında toplanmıştır. Değerlendirmeye alınan söz varlığı unsurlarının sıklık (f) ve yüzde (%) değerleri grafik ve tablolara aktarılarak bulgular bölümünde sunulmuştur. Kitaptaki bütün atasözleri, özel adlar ve ikilemeler bu bölümde sıklık değerine göre alfabetik sırayla sunulurken farklı deyim sayısının eserde çok fazla olmasından dolayı ilk araştırma sorusuna uygun olarak yalnızca sıklık değeri en yüksek olan deyimlerin tablolaştırılması yoluna gidilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, elde edilen bulgulara araştırma soruları doğrultusunda yer verilmiştir.

Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın " 'Eşref Saat' adlı eserdeki söz varlığı unsurlarının dağılımı nasıldır?" şeklindeki birinci sorusuna yönelik bulgular Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1: Eşref Saat eserindeki söz varlığı unsurlarının sayısal dağılımı

Grafik 1’de görüldüğü gibi Eşref Saat eserinde 502’si farklı (%52,67), toplam 953 deyim; 8’i farklı (%88,88), toplam 9 atasözü; 139’u farklı (%48,43), toplam 287 özel ad ve 113’ü farklı (%55,94), toplam 202 ikilemenin yer aldığı tespit edilmiştir. Buna göre kitaptaki toplam (f=1451) söz varlığı unsurlarının %65,67’si deyim, %19,77’si özel ad, %13,92’si ikileme ve %0,64’ü de atasözü olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın “ ‘Eşref Saat’ adlı eserde en çok kullanılan deyimler hangileridir?” şeklindeki ikinci sorusuna yönelik bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Eşref Saat eserinde en sık tekrar eden deyimler

Deyimler	f	Deyimler	f
ne kadar	32	farkına varmak	6
elde etmek	22	farz etmek	6
o kadar	17	(bir işin) içinden çıkmak	6
fark etmek	16	yerine getirmek	6
iş görmek	15	(bir durumu) açığa vurmak	5
lazım gelmek (olmak)	13	boşa gitmek	5
(bir şeyden) zevk almak (duymak)	13	icat etmek	5
mümkün olmak	12	söze başlamak	5
(birinin) başına gelmek	12	maruz kalmak	5
mecbur kalmak (olmak)	11	haber vermek	5
faydalı olmak	9	yerini doldurmak	5
dünyaya gelmek	8	yol açmak	5
hiç de	8	kâfi gelmek	5
vücuda getirmek	8	sona ermek	5
karar vermek	7	yeter ki	5
... hâline gelmek	6	Toplam	288

Tablo 1’de görüldüğü üzere Eşref Saat eserinde en çok tekrarlanan deyimlerin “ne kadar” (f=32), “elde etmek” (f=22), “o kadar” (f=17), “fark etmek” (f=16), “iş görmek” (f=15), “lazım gelmek (olmak)” (f=13), “(bir şeyden) zevk almak (duymak)” (f=13), “mümkün olmak” (f=12), “(birinin) başına gelmek” (f=12), “mecbur kalmak (olmak)” (f=11) şeklinde sıralandığı belirlenmiştir. Bunların dışında kitapta dokuz kez tekrar eden “faydalı olmak”; sekizer kez tekrar eden “dünyaya gelmek”, “hiç de”, “vücuda gelmek”; yedi kez tekrar eden “karar vermek”; altışar kez tekrar eden “... hâline gelmek”, “farkına varmak”, “farz etmek”, “(bir işin) içinden çıkmak”, “yerine getirmek” ve beşer kez tekrar eden “(bir durumu) açığa vurmak”, “boşa gitmek”, “icat etmek”, “söze başlamak”, “maruz kalmak”, “haber vermek”, “yerini doldurmak”, “yol açmak”, “kâfi gelmek”, “sona ermek” ve “yeter ki” deyimlerinin de eserin deyim hazinesinde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın “ ‘Eşref Saat’ adlı eserde yer verilen atasözleri hangileridir?” şeklindeki üçüncü sorusuna yönelik bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Eşref Saat eserindeki atasözleri

Atasözleri	f
Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	2
Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur.	1
Can çıkmayınca (çıkmadan) huy çıkmaz.	1
El elden üstündür.	1
Gemisini kurtaran kaptan.	1
Laf lafı açar.	1
Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz.	1
Suçtu gelin etmişler, kimse güveyi girmemiş.	1
Toplam	9

Tablo 2'ye göre Eşref Saat eserinde sekiz atasözüne yer verildiği görülmektedir. Bunlardan "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır." kitapta iki defa tekrarlanırken eserde bir defa kullanılan atasözleri "Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur.", "Can çıkmayınca (çıkmadan) huy çıkmaz.", "El elden üstündür.", "Gemisini kurtaran kaptan.", "Laf lafı açar.", "Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz." ve "Suçu gelin etmişler, kimse güveyi girmemiş." şeklinde sıralanmıştır.

Dördüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın " 'Eşref Saat' adlı eserde yer alan özel adların kategorilere göre dağılımı nasıldır?" şeklindeki dördüncü sorusuna yönelik bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Eşref Saat eserindeki özel adlar

Kategori	Farklı (f)	Toplam (f)	Özel Adlar
Kişi	61	116	Abdülaziz, Abdülmecit, Alain, Aldous Huxley, Ali Rıza Efendi, Atatürk, Augusto Breal, Ayşe Sarıgöllü, Beethoven, Bergson, Cahit Sıtkı, Daguerre, Descartes, Düşes de Windsor, Erasmus, Fleming, Goethe, Haendel, Harbiye Nazırı, Hatice Sultan, Haydn, Heraklit, İsa, Kapıcızade, Köprülü Mehmet Paşa, Mehmet Emin, Milon, Montaigne, Nuh Peygamber, Oktay Rifat, Pasteur, Pierre Daninos, Piri Paşa, Sangster, Tagor, Victor Pauchet, Voronof (f=1), Andre Luguët, Arşimet, Charles Quint, Don Kişot, Kant, Lady Mendl, Lampe, Ogüst, Sezar (f=2), Bertrand Russell, Ernest Renan, Hacı Arif Bey, Josephine, Newton, Voltaire (f=3), Ali Paşa, Edison, Kanuni Sultan Süleyman, Kreisler, Napoleon (f=4), Andre Mourois, Damat İbrahim Paşa, Fulton Oursler (f=5), Çiçero (f=8)
Ülke/Yer	38	77	Adana, Almanya, Amasya, Avusturya, Baltimore, Budapeşte, Büyükdere, Cenova, Cezayir, Eski Latin, Garp, Gırnata, Güney, Güneydoğu, İspanya, Kroton, Macaristan, Maraş, Mersin, Muğla, Sirakuza, Şam, Türkiye, Vezüv Yanardağı (f=1), Bakırköy, Edinburg, Erzincan, Manisa (f=2), Avrupa, Londra, Osmanlı, Şark (f=3), İstanbul, Mein (f=4), Himalaya Dağları, Mustafakemalpaşa, New York (f=5), Amerika (f=10)
Din ve Mitoloji	6	23	Bektaşî, Tanrı (f=1), Titanos (f=2), Eos (f=3), Cenabıhâk (f=5), Allah (f=11)
Millet	15	44	Alman, Danimarkalı, Eski Romalılar, Frenk, İtalyan, Macar (f=1), Japon, Şarklı, Türk (f=2), Garplı (f=3), Amerikalı, Arap, Avrupalı, İngiliz (f=5), Fransız (f=9)

Dil	3	6	Arapça (f=1), Fransızca (f=2), Türkçe (f=3)
Kurum ve Yapı	7	8	Babiali, Beyazıt Camii, Freney Şatosu, Mısır Çarşısı, Millî Eğitim Bakanlığı, Senato (f=1), Divan-ı Hümayun (f=2)
Eser ve İcat	5	7	Candide, İklimler, Penicilline (f=1), Cadillac, İhtiyarlık (f=2)
Olay	4	6	Birinci Cihan Harbi, Mohaç, Tufan (f=1), İkinci Cihan Harbi (f=3)
Toplam	139	287	

Tablo 3'e göre Eşref Saat kitabında "Kişi Adları" kategorisinde 61 farklı, toplam 116; "Yer/Ülke Adları" kategorisinde 38 farklı, toplam 77; "Din ve Mitoloji" kategorisinde 6 farklı, toplam 23; "Millet Adları" kategorisinde 15 farklı, toplam 44; "Dil Adları" kategorisinde 3 farklı, toplam 6; "Kurum ve Yapı Adları" kategorisinde 7 farklı, toplam 8; "Eser ve İcat Adları" kategorisinde 5 farklı, toplam 7 ve "Olay Adları" kategorisinde 4 farklı toplam 6 özel ismin yer aldığı belirlenmiştir. Bütün kategoriler dikkate alındığında kitapta en sık tekrar eden özel adların ise Allah (f=11), Amerika (f=10), Fransız (f=9), Çiçero (f=8), Andre Mourois (f=5), Damat İbrahim Paşa (f=5), Fulton Oursler (f=5), Himalaya Dağları (f=5), Mustafakemalpaşa (f=5), New York (f=5), Cenabihak (f=5), Amerikalı (f=5), Arap (f=5), Avrupalı (f=5) ve İngiliz (f=5) olduğu ortaya çıkmıştır.

Beşinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın " 'Eşref Saat' adlı eserde geçen ikilemelerin kategorilere göre dağılımı nasıldır?" şeklindeki beşinci sorusuna yönelik bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Eşref Saat eserindeki ikilemeler

Kategori	Farklı (f)	Tekrar (f)	İkilemeler
Yalın hâldeki aynı isimlerin tekrarlanması	24	56	bir bir, bol bol, bucak bucak, hemen hemen, keyifli keyifli, patır patır, pırlıl pırlıl, rahat rahat, renk renk, sinsi sinsi, tatlı tatlı, tir tir, tümen tümen, uzun uzun (f=1), acı acı, ağır ağır, tıkr tıkr, topu topu (f=2), kara kara, teker teker (f=3), kolay kolay (f=4), zaman zaman (f=5) sık sık (f=8), yavaş yavaş (f=11)
Biri veya her ikisi ek almış aynı isimlerin tekrarlanması	14	39	başlı başına, diz dize, doğrudan doğruya, imtihandan imtihana, kelimesi kelimesine, nesilden nesile, oradan oraya, saati saatine, yan yana, yüz yüze (f=1), baştan başa, kol kola (f=2), baş başa (f=3), kendi kendine (f=22)
Farklı isimlerin yan yana gelmesi	33	58	az buçuk, beş altı, bir iki, dayalı döşeli, doğru dürüst, gam kasavet, gece gündüz, giyim kuşam, ikide bir, kırk elli, okuma yazma, on beş yirmi, on on beş, sabah akşam, uçsuz bucaksız, üst baş, yaşlı başlı, yatak yorgan, yüz göz (f=1), az çok, beş on, canla başla, iş güç, kıt kanaat, sabahtan akşama, sağa sola, şunun bunun, üç beş (f=2), karı koca, ufak tefek, yorgun argın (f=3), çoluk çocuk (f=5), ara sıra (f=7)
Çeşitli ekleri alan aynı fiillerin tekrarlanması	24	29	ağlaya ağlaya, bağıra bağıra, başara başara, başlar başlamaz, bile bile, buruştura buruştura, çalar çalmaz, çalışa çalışa, dayana dayana, doya doya, düşünür düşünür, gere gere, görünür görünmez, ine ine, kala kala, katıla katıla, kısala kısala, korka korka, oldum olası, olsa olsa, öttüre öttüre (f=1), durup dururken, söylene söylene (f=2), seve seve (f=4)
Farklı fiillerin yan yana gelmesi	18	20	açıp kapamak, bağırıp çağırmak, bitmez tükenmez, çekip gitmek, gelen geçen, gelmiş geçmiş, gezip tozmak, göçüp gitmek, güle oynaya, kasıp kavurmak, okumuş yazmış, olup bitmek, silip süpürmek, soyunup

		dökülmek, yakıp kavurmak, yatıp kalkmak, yiyip içmek (f=1), gidip gelmek (f=3)
Toplam	113	202

Tablo 4'te görüldüğü üzere Eşref Saat kitabındaki ikilemelerin daha çok gerek farklı (f=71) gerek tekrar (f=153) olarak iki ismin (aynı veya farklı) yan yana gelmesi şeklinde oluşan ikilemeler olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı veya farklı fiillerin yan yana gelmesiyle oluşan ikileme sayısının ise 42'si farklı, toplam 49 olduğu tespit edilmiştir. Kitapta en sık tekrar eden ikilemeler "kendi kendine" (f=22), "yavaş yavaş" (f=11), "sık sık" (f=8), "ara sıra" (f=7), "çoluk çocuk" (f=5), "zaman zaman" (f=5), "kolay kolay" (f=4) ve "seve seve" (f=4) olarak sıralanmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bir dilin söz varlığı zenginliğini tespit etmek/ortaya koymak için incelenmesi gereken materyallerden biri de o dilde kaleme alınmış edebiyat eserleridir. Bu çalışmada Şevket Rado'nun Eşref Saat adlı sohbet türündeki eserinde yer verilen metinler, söz varlığı unsurlarından deyimler, atasözleri, özel adlar ve ikilemeler bakımından incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde çalışmada ulaşılan bulgular özetlenmiş ve sonuçların alanyazındaki çalışmalarla karşılaştırılması yoluna gidilmiştir.

Eşref Saat kitabının gerek farklı, gerek toplam kullanım sayısı dikkate alındığında deyimler bakımından son derece zengin olduğu görülmektedir. Sıklık bakımından deyimleri özel adlar ve ikilemeler takip ederken kitapta söz varlığı unsurlarından en az yer verilenin atasözleri olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç çeşitli edebiyat eserlerinin, Türkçe ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının söz varlığını ortaya koymayı amaçlayan pek çok araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir (Akın, 2018; Akın ve Kavruk, 2018; Aktaş, 2016; Arslan ve Durukan, 2014; Baş, 2012; Ceran, Dağ, Yıldız, Özgül ve Altun, 2020; Daharlı, 2012; Göçen, Karabulut, Yıldız-Memiş ve Darama, 2020; Gökmen, 2021; Kılınç, 2020; Öz, 2012; Tekşan, Çinpolat, Çelenk ve Güneş, 2019; Uz ve Özcan, 2020). Bir milletin ortak kültür mirası içinde kendilerine özgü yeri, önemi ve değeri olan deyimler vasıtasıyla asırlar içerisinde o milletin bir parçası hâline gelmiş birçok değerlerin birkaç kelimeyle günümüze ve geleceğe taşınması mümkündür. Bu sebeple deyimler şairlerin ve yazar eserlerinde de vücut bulurlar (Barutçu ve Açık, 2018). Tekşan ve diğerlerine (2019) göre deyimlerin kitaplarda bu kadar çok kullanılmasıyla kültüre ait öğeler daha iyi öğrenilebilir ve kitapların hoş gidebilecek yönleri çoğalabilir. Eşref Saat'in bu yönüyle hem öğrenciler hem de yetişkinler için faydalı bir kaynak olduğu düşünülmektedir.

Eserde en çok tekrar eden deyimler incelendiğinde sıklık değeri 10 ve üzeri olan 10 adet deyim rastlanmıştır. Bu deyimler "ne kadar", "elde etmek", "o kadar", "fark etmek", "iş görmek", "lazım gelmek (olmak)", "(bir şeyden) zevk almak (duymak)", "mümkün olmak", "(birinin) başına gelmek", "mecbur kalmak (olmak)" şeklinde sıralanmıştır. Buradaki deyimlerden birçoğunun farklı çalışmalarda da ön plana

çıkan deyimlerden olduğu söylenebilir. Akın ve Kavruk'un (2018) Bestami Yazgan'ın çocuklar için kaleme aldığı masallardaki deyimleri inceledikleri araştırmada da "ne kadar" deyimini sıklık derecesi en yüksek (f=53) deyim olarak belirlenmiştir. Yine ilgili araştırmada bu çalışmadaki ilk 10 deyim arasında yer alan "fark etmek" deyiminin de kullanım sıklığı bakımından ilk 10'da yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Büyükhellaç'ın (2014) ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki deyimleri incelediği araştırmada bütün sınıf düzeylerinde metinlerde en çok tekrar eden deyim "ne kadar" olduğu görülmüştür. Bu deyimle birlikte "fark etmek" deyiminin Akın (2018) tarafından 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki deyimlerin ele alındığı araştırmada metinlerde en sık kullanılan deyimlerden olduğu ortaya çıkmıştır. "Fark etmek" deyimini ayrıca dört farklı 8. sınıf Türkçe ders kitabını inceleyen Öz'ün (2012); 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler ile 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabındaki metinlerde yer alan ortak deyimleri inceleyen Uluçay'ın (2011) ve 1980-2008 yılları arasında yazılmış yerli çocuk tiyatrosu metinlerini söz varlığı açısından inceleyen Şen'in (2019) araştırmalarında da ilgili metinlerde sıklık değeri en yüksek deyimlerden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun Türkçedeki bazı deyimlerin metin yazarları tarafından sıkça tercih edildiğini göstermesi bakımından önemli olduğu söylenebilir.

Atasözlerine yer verme bakımından diğer söz varlığı unsurlarına göre daha zayıf kalan Eşref Saat kitabında sekiz farklı atasözünün kullanıldığı tespit edilmiş, "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır." atasözü eserde tekrarlanan tek atasözü olmuştur. Ulaşılan sonuçlar, atasözlerinin de içinde bulunduğu söz varlığı unsurlarının Türkçe ders kitaplarındaki (Apaydın, 2010; Büyükhellaç, 2014; Uludağ, 2010) ve edebiyat eserlerindeki (Akın, Karakaş ve Tarhan, 2018; Karababa, 2013; Özsoy, 2019; Sekman, 2020; Yolcu, 2018) sıklıklarını inceleyen araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Söz varlığı unsurlarından atasözlerinin müstakil olarak incelendiği araştırmalarda da durum farklı değildir. İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki atasözlerini ele alan Sancı-Uzun ve Furtun (2017) hem okuma metinlerinin hem de kelime öğretimi etkinliklerinin atasözü içerme açısından yetersiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer sonuçlar ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki atasözlerine dönük yapılan araştırmalarda da (Güfta ve Kan, 2011; Lüle-Mert, 2013; Öztürk ve Kırmızı, 2021) ortaya konmuştur. Çocuk edebiyatı alanında yazılmış 106 eseri atasözlerine yer verilme durumuna göre inceleyen Aytan (2016), örneklemedeki bütün kitaplarda kullanılan atasözü sayısının 67 olduğunu belirtmiştir. Buna karşın Akın ve Kavrukçu (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Bestami Yazgan'ın yazdığı masalların 106 farklı, toplam 138; Baş (2012) tarafından yapılan araştırmada da örneklemedeki beş masal kitabının 23 farklı toplam 96 atasözü barındırdığı ve kitapların atasözü kullanımını bakımından oldukça zengin olduğu tespit edilmiştir. Atasözlerinin yol gösterici ve öğüt verici özelliklerinden dolayı yine bu amaçla yazılan masallarda daha çok yer almasının beklenen bir durum olduğu, Baş'ın (2012) ifade ettiği gibi atasözlerinin az sözle öz hükümler ortaya koymasından dolayı masalın oluşum mantığıyla örtüştüğü, bu sebeple bir metnin türünün o metinde atasözü kullanılıp kullanılmama durumunu etkileyebileceği düşünülmektedir.

Özel adlar, bir edebî eserin oluşturulmasında en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir. Dolayısıyla edebî eserleri değerlendirirken eserlerde yer alan özel adların incelenmesi, yazarın üslubu konusunda olduğu kadar dilin kullanımı açısından da önemli bilgiler verebilir (Demir, 2019). Kitapta geçen özel adların kategorilere göre dağılımı incelendiğinde kişi ve yer adlarının belirgin şekilde öne çıktığı belirlenmiştir. Özel adların toplam sayısı (f=287) dikkate alındığında bu iki kategori (f=193) toplam sayının %67,24'üne karşılık gelmektedir. Alanyazında bu sonucu destekleyen benzer çalışmalara rastlanmaktadır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın romanlarındaki özel isimleri belirlemeyi amaçlayan Demir (2019), kitaplarda en sık tekrar eden kategorilerin kişi adı (%44,97) ve yer adı (%30,93) olduğunu belirlemiştir. Kılınc'ın (2020) araştırmasında Sevinç Çokum'un "Bizim Diyar" romanında en çok tekrarlanan özel adların kişi adları (f=2627) ile yer adları (f=336) olduğu ortaya çıkarken Emine İşinsu'nun "Sancı" romanını söz varlığı unsurları bakımından ele alan Kılıç (2019) da eserde en fazla geçen özel adların kişi adları ile yer adları olduğunu tespit etmiştir. Bununla beraber ders kitaplarındaki özel adların incelendiği araştırmalarda da benzer bulguların ortaya çıkması dikkate değerdir. Arslan ve Durukan'ın (2014) araştırmasına göre Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında bütün seviyelerde kişi isimleri ile yer isimleri en fazla tekrarlanan kategoriler olurken Uslu'nun (2010) araştırmasında 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabındaki özel adların %60'ının kişi, %16'sının da yer adı olduğu belirlenmiştir. Öz'ün (2012) araştırmasında da 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki özel adlarda kişi ve yer adlarının sıklık yönünden ilk iki sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Kişi adlarının kültür tarihi çalışmaları açısından önem taşıdığına vurgu yapan Şenel'e (2017) göre yabancı kültürlerin kendilerini ilk gösterdiği alan, kişi ve yer adlarıdır. Bu kategoriler altında çok sayıda özel ada yer verilmesinin Eşref Saat eserinin kültürel yönden zengin bir eser olmasına katkı sunacağı tahmin edilmektedir.

Kişi ve yer adları Eşref Saat kitabında kullanım sıklığının yanında çeşitlilik bakımından da oldukça önemli bir yerdedir. Eserde siyaset (Abdülaziz, Abdülmecit, Atatürk, Çiçero, Damat İbrahim Paşa, Kanuni Sultan Süleyman, Köprülü Mehmet Paşa, Napoleon, Ogüst, Quint, Sezar vb.), felsefe (Alain, Bergson, Descartes, Erasmus, Heraklit, Kant, Russell, Voltaire vb.), edebiyat (Cahit Sıtkı, Daninos, Goethe, Huxley, Luguët, Maurois, Montaigne, Oktay Rifat vb.), bilim (Arşimet, Edison, Fleming, Newton, Pasteur vb.), sanat (Beethoven, Haendel, Haydn, Kreisler vb.) gibi alanlardan pek çok isme değinilmesinin ve yine gerek ülke içinden (Adana, Amasya, Erzincan, İstanbul, Maraş, Muğla vb.), gerek ülke dışından (Amerika, Budapeşte, Cenova, Cezayir, Gırnata, Himalaya, İspanya, Londra, Mein vb.) farklı coğrafyalardaki yer adlarına rastlanmasının okura son derece kültürel bir zenginlik sunacağı düşünülmektedir. Yine kitapta ismi geçen kişilerin hayatları ve yaptıklarıyla özellikle öğrenciler için örnek teşkil edebileceği, onlarda çalışma azmi ve başarıma arzusu ortaya çıkarabileceği tahmin edilmektedir.

Eşref Saat kitabında bütün özel adlar içerisinde en sık tekrar eden kelime “Allah” olmuştur. Bunun, dinî hassasiyetlerin günlük hayata yansımaları göstermesi bakımından önemli bir bulgu olduğu düşünülmektedir. Ders kitaplarındaki (Öz, 2012; Uslu, 2010) ve edebî eserlerdeki (Aksakallı, 2015; Baş, 2012; Kılınç, 2020; Kır, 2009; Salmanlı, 2018; Şen, 2019; Uluçay, 2014; Yolcu, 2018) “dinî kavramlar” içerisinde Allah adının belirgin şekilde öne çıktığını gösteren benzer araştırmaların sonuçları da bu yargıyı destekler mahiyettedir.

Araştırma bulgularına göre eserdeki ikilemelerin daha çok yalın hâldeki aynı isimlerin tekrarlanması ve isim soylu farklı iki kelimenin yan yana gelmesi şeklinde olduğu görülmüştür. Fiillerle kurulan ikilemelerde ise çeşitli ekleri alan aynı kelimelerin oluşturduğu kelime gruplarının kitapta daha sık tekrarlandığı belirlenmiştir. Bütün kategoriler dikkate alındığında en sık kullanılan ikilemelerin “kendi kendine”, “yavaş yavaş”, “sık sık”, “ara sıra”, “çoluk çocuk”, “zaman zaman”, “kolay kolay” ve “seve seve” olduğu belirlenmiştir. Kitapta en fazla yer verilen “kendi kendine” ikilemesi yabancı dil olarak Türkçe öğretimi okuma kitaplarında A2, B1 ve C1 seviyelerinde en fazla kullanılan ikileme olmuştur (Göçen ve diğerleri, 2020). Bu ikileme, beş farklı kitaptan hareketle Türk masallarının söz varlığını inceleyen Baş’ın (2012) araştırmasına göre ilk 100 ikileme arasında üçüncü sırada (f=61) yer alırken Bestami Yazgan’ın çocuklar için yazdığı masallarda da ikinci sırada yer almıştır (Akın ve Kavruk, 2018). Bahsi geçen araştırmada (Akın ve Kavruk, 2018) masallarda en çok tekrarlanan ikilemenin bu araştırmada ikinci sırada yer alan “yavaş yavaş” olduğu (f=35) belirlenmiştir. Aynı ikileme Kemal Tahir’in Devlet Ana romanı (Çavdar, 2018) ile Kudret Ayşe Yılmaz’ın Orobanhiyye romanında (Özdil ve Özdil, 2017) bütün ikilemeler içinde sıklık bakımından ikinci sırayı almıştır. Eşref Saat kitabında en çok kullanılan ikilemelerden biri olan “sık sık”, Erol ve Sarıkaya’nın (2016) araştırmasına göre Sevgi Soysal’ın öykülerinde en çok kullanılan ikilemelerden biri olarak öne çıkmıştır. Bu ikileme, Sevinç Çokum’un Bizim Diyar romanında (Kılınç, 2020) da en sık tekrarlanan (f=23) ikileme olarak dikkati çekmiştir. Yine kitapta en sık tekrar eden bu üç ikileme (kendi kendine, yavaş yavaş, sık sık), 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde geçen ikilemeleri inceleyen İpek-Eğilmez’in (2010) araştırmasında ilk beş içinde yer alan ikilemelerden olmuştur. Çürük’e (2016) göre ikilemeler, anlamı güçlendirmekle birlikte bazen etkisi az olabilecek bir kelimenin veya yapının yerine kullanılarak farklı anlamlar içerebilir. Bununla birlikte ses ve sözcük tekrarından dolayı ahenkli bir anlatım da oluşturur. Bu nedenle metinlerde kullanılan ikilemeler, anlatımın akıcı kılınmasında ve durumun etkili bir şekilde anlatılmasında önemlidir (Uz ve Şahin, 2020). Şevket Rado’nun da eserinde ikilemelere sıkça başvurarak ve alanyazındaki araştırmalarda öne çıkan ortak ikilemeleri kullanarak eserin niteliğini artırdığı söylenebilir.

Sonuç olarak Eşref Saat kitabının özellikle deyim, özel ad ve ikileme unsurları yönünden oldukça zengin olduğu, öğrencilerin dil gelişimleri yanında kültürel gelişimlerine de katkı sağlayacağı, bu nedenle

eserin Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı derslerinde başvurulabilecek önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle bundan sonraki çalışmalar için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Bu araştırma Şevket Rado'nun Eşref Saat kitabıyla sınırlıdır. Yazarın sohbet türündeki diğer eserleri (Ümit Dünyası, Hayat Böyledir, Aile Sohbetleri) de söz varlığı unsurları bakımından incelenip eserler arası kıyaslamaya gidilebilir.

- Şevket Rado'nun eserlerinin Türkçe ders kitaplarındaki kullanım durumu araştırılıp kitaplarda yer verilen metinlerin söz varlığı öğeleri açısından değerlendirilmesi yapılabilir.

- Şevket Rado tarafından kalem alınmış eserler, söz varlığı dışında değerler eğitimi, okunabilirlik gibi özellikleri bakımından da ele alınıp değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Akın, K. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinlerinin söz varlığı üzerine bir değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal*, 22, 3695-3706. <https://doi.org/10.26449/sssj.801>
- Akın, E., Karakaş, R. ve Tarhan, H. (2018). Orhan Kemal'in "Baba Evi" romanına söz varlığı açısından yaklaşım. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 40, 81-91.
- Akın, K. ve Kavruk, H. (2018). Bestami Yazgan'ın çocuklar için kaleme aldığı masal metinlerinin söz varlığı üzerine bir araştırma. *Social Science Development Journal*, 3 (9), 110-122.
- Akıncı, S. (2019). Arif Nihat Asya'nın Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor adlı şiir kitabında söz varlığı (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Aksakallı, M. (2015). Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinde söz varlığı (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Aksan, D. (2004). Türkçenin söz varlığı. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aktaş, E. (2016). Okuma eğitimi açısından Sevim Ak'ın çocuk öykülerinde söz varlığı. *Millî Eğitim Dergisi*, 45 (210), 539-562.
- Apaydın, N. (2010). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arıcı, A. F. ve Ungan, S. (2015). Yazılı anlatım el kitabı. Ankara: Pegem Yayınları.
- Arslan, N. ve Durukan, E. (2014). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında söz varlığı unsurlarının incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 2 (4), 247-265. <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.168>
- Aytan, T. (2016). Türk çocuk edebiyatı üzerine bir söz varlığı çalışması: Atasözleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 210, 425-445.
- Barlas, A. (2017). Şevket Rado: Hayatı, sanatı, eserleri (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Barutcu, T. ve Açık, F. (2018). Çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan deyimlerin kültür aktarımındaki rolü ve Türkçe ders kitaplarındaki deyimlerle örtüşme düzeyi. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 86, 183-209

- Baskın, S. (2006). Şevket Rado'nun Eşref Saat ve Sözü'nün Gelişi adlı eserlerinde eğitimle ilgili konularda etkin dil yapıları (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Baskın, S. (2018). Şevket Rado'nun penceresinden Türkiye'de eğitim (1930-1960). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Baş, B. (2012). Türk masallarının söz varlığı üzerine bir değerlendirme. Millî Folklor, 24 (93), 125-134.
- Büyükhellaç, S. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ceran, D., Dağ, A., Yıldız, D., Özgül, E. ve Altun, K. (2020). 6. sınıf Türkçe ders kitabının söz varlığı bakımından incelenmesi. International Journal of Language Academy, 8 (1), 118-130. <https://doi.org/10.29228/ijla.39831>
- Çavdar, Y. (2018). Kemal Tahir'in "Devlet Ana" adlı romanında ikilemeler. Turkish Studies, 13 (12), 111-138. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13382>
- Çürük, Y. (2016). İkilemelerin dilbilgisel anlamları. The Journal of Academic Social Science Studies, 48, 397-411. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3573>
- Daharlı, G. (2012). 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Demir, C. (2016). Türkçe eğitim-öğretim programları ve kişisel söz varlığı. Milli Eğitim Dergisi, 45 (210), 141- 161.
- Demir, K. (2019). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın romanlarında özel adlar (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Dilizdüzgün, Ş. (2017). Metindilim ve Türkçe öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergül, S. (2021). Hasan Ali Toptaş'ın romanlarının söz varlığı üzerine (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Ergüzel, M. M. ve Kirik, E. (2012). Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin söz varlığı üzerine. Turkish Studies, 7 (4), 51-68.
- Erol, K. ve Sarıkaya, B. (2016). Sevgi Soysal'ın öykülerinde söz varlığı unsurları: Yansımalar, kalıp sözler, ikilemeler ve deyimler. The Journal of Academic Social Science Studies, 47(1), 51-75. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3453>
- Göçen, G., Karabulut, G., Yıldız-Memiş, N. ve Darama, M. (2020). Yabancılar için Türkçe okuma kitaplarında yer alan ikileme, deyim ve atasözlerinin kullanım sıklığı ve seviyelere göre dağılımı. International Journal of Languages' Education and Teaching, 8 (2), 112-142. <http://dx.doi.org/10.29228/ijlet.41764>
- Gökmen, H. (2021). Yabancılar için Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti örneği (Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Güftâ, H. ve Kan, M. O. (2011). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabının dil ile kültür öğeleri açısından incelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (15), 239-256.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İpek-Eğilmez, N. (2010). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarına aktarımı (Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Karababa, S. (2013). Feyza Hepçilingirler'in romanlarında söz varlığı (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Karadağ, Ö. (2019). Aynı sınıf düzeyi için hazırlanan Türkçe ders kitaplarının ortak söz varlığı açısından karşılaştırılması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7 (4), 1130-1140.
- Karatay, H. (2011). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* içinde (s. 77-125). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kılıç, A. Ş. (2019). Emine İşinsu'nun Sancı isimli eserinin söz varlığı açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Kılınç, O. (2020). Sevinç Çokum'un "Bizim Diyar" romanında söz varlığı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (71), 57-65.
- Kır, E. (2009). Yahya Kemal Beyatlı'nın nesirlerinde söz varlığı (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kızıltepe, Z. (2015). İçerik analizi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma-yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (s. 253-266). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M. (2005). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lüle-Mert, E. (2013). İlköğretim Türkçe Programı ile Türkçe çalışma kitaplarındaki kazanım ve etkinliklerin sözcük öğretimi açısından değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(5), 13-31.
- MEB. (2006). Türkçe dersi (6-8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: MEB Yayınları.
- Odacı, S. (2001). Türk edebiyatında sohbet türü üzerine bazı görüşler. *Türkbilig*, 2, 92-96.
- Öz, G. (2012). İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı bakımından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Özgül, H. ve Özgül, E. (2017). Kudret Ayşe Yılmaz'ın *Orobanhiyye* romanının söz varlığında ikilemeler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 1694-1706.
- Özsoy, E. (2019). Elif Şafak'ın mahrem romanında söz varlığı (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Öztürk, İ. Y. ve Kırmızı, Ö. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki millî kültür teması metinlerinde deyim ve atasözü varlığı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40 (1), 317-356. DOI: 10.7822/omuefd.889155
- Parlak-Kalkan, G. (2013). Yavuz Bülent Bâkiler'in "Seninle" adlı şiir kitabının söz varlığı. *Turkish Studies*, 8 (4), 1197-1206. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4759>
- Rado, Ş. (2015). *Eşref saat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Salmanlı, N. (2018). Abbas Sayar'ın "Can Şenliği" adlı romanının söz varlığı açısından değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Sancı-Uzun, D. ve Furtun, S. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının atasözleri açısından değerlendirilmesi ve etkinlik önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(63), 665-684. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.13303>
- Sekman, A. (2020). Orhan Veli Kanık'ın öykülerinin söz varlığı açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Şahin, H. (2016). Terimlerin genel dile yansımalarına dair bazı gözlemler. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 123-129.
- Şen, E. (2019). 1980-2008 yılları arasında yazılmış yerli çocuk tiyatrosu metinlerinin söz varlığı açısından incelenmesi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7 (1), 79-93.
- Şenel, M. (2017). Gençliğin adıyla imtihanı. Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi, 1 (1), 72-84.
- Tekşan, K., Çinpolat, E., Çelenk, B. ve Güneş, G. (2019). Sevim Ak'ın eserlerinde söz varlığı unsurları. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (1), 361-370. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.43815-468668>
- Uluçay, M. (2011). İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlere altyapı oluşturmada yeterliliği (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Uluçay, M. (2014). Destan şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın söz varlığı. Turkish Studies, 9 (9), 1023-1034. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7189>
- Uludağ, Ç. (2010). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ulusoy-Nalcıoğlu B. ve Gönenç A. (2017). Şevket Rado'nun Türk dergicilik sektörüne katkıları. Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Dergisi, 14, 192-206.
- Uslu, K. (2010). MEB 9. sınıf Türk edebiyatı ders kitabındaki metinlerin söz varlığı açısından değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uz, M. ve Özcan, M. F. (2020). Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" dizinindeki hikâye kitaplarının kalıplaşmış söz varlığı açısından incelenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 47, 187-214.
- Yaman, E. (2013). Yazma sanatı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yerdelen, D. (2019). Ceyhun Atuf Kansu'nun Balım Kız Dalım Oğul adlı eserinin söz varlığı (Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcu, F. (2018). "101 Türk Efsanesi" adlı eserin söz varlığının Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.